

V2001-69 20.07.2001

Konkurranseloven § 3-9, jf. §§ 3-1 og 3-4 - avslag på søknad om dispensasjon til prissamarbeid - VA og VVS Produsentene

Sammendrag:

VA og VVS Produsentene søkte Konkurransetilsynet om dispensasjon fra konkurranseloven slik at medlemmene kunne samordne miljøgebyret ved omsetning av varmtvannsberedere. Søknaden ble begrunnet med at en fast avgift som passerer alle omsetningsledd, er enkel å administrere og derved gir rom for effektivitetsgevinster. Dessuten hadde alle produsentene inngått individuell avtale med ett og samme gjenvinningssselskap, og dette ville gjøre samordningen ytterligere rasjonell og kostnadseffektiv. Konkurransetilsynet la til grunn at samordningen ble rammet av lovens forbudsbestemmelser om prissamarbeid. Tilsynet fant at en slik avtale ville redusere konkurransen mellom aktuelle og potensielle gjenvinningsordninger, noe som ville kunne føre til en ineffektiv ressursbruk. VA og VVS Produsentene har så mange medlemmer at et samarbeid langt på vei ville være bransjeomfattende, og søknaden om dispensasjon ble på denne bakgrunn avslått. Se vedtak V2000-83 som gjaldt en tilsvarende sak

Vi viser til Deres brev av 22. februar 2001 hvor De søker om dispensasjon fra forbudene i konkurranseloven §§ 3-1 og 3-4, og til Konkurransetilsynets brev av 5. februar 2001 hvor De bes om å søke dispensasjon.

1. Bakgrunn

VA og VVS Produsentene (heretter VVP) er en interesse- og serviceorganisasjon for VA- (varme og avløp) og VVS- (varme, vann og sanitær) produsenter og leverandører. VVP-medlemmene som produserer eller leverer varmtvannsberedere er blitt enige om å innføre et miljøgebyr på disse produktene.

Bakgrunnen for at VVP ønsker å innføre gebyret er den såkalte EE-forskriften (Forskrift om kasserte elektriske og elektroniske produkter) som trådte i kraft 1. juli 1999. Varmtvannsberedere er ett av få produkter innenfor VA/VVS bransjen som faller innenfor forskriften. Forskriften pålegger en produsent/importør plikt til å sørge for vederlagsfri henting av EE-avfall fra forhandlere og kommuner. Videre pålegges produsenter og importører å ta imot EE-avfall, samt å sørge for sortering, gjenvinning og annen forsvarlig behandling av dette avfallet.

Gebyret som innføres skal finansiere de forpliktelser en produsent/importør er pålagt etter forskriften. Produsentene/importørene av varmtvannsberedere har ikke etablert noen egen returordning og VVP har stilt sine medlemmer fritt til selv å velge hvordan de vil gjennomføre sine forpliktelser. Det enkelte medlem kan for eksempel delta i en av de etablerte ordningene, som RENAS, eller det kan etablere sin egen returordning. OSO Hotwater som er VVPs største medlem innen omsetning av varmtvannsberedere har siden 1991 organisert en egen returordning i samarbeid med Franzefoss Gjenvinning.

2. Forholdet til konkurranseloven

I henhold til konkurranseloven (krll) § 3-1 første ledd er det forbudt for to eller flere ervervsdrivende for salg av varer eller tjenester ved avtale, samordnet praksis eller på annen måte som er egnet til å påvirke konkurransen, å fastsette eller søke å påvirke priser, avanser eller rabatter bortsett fra vanlig kontantrabatt. Det følger videre av bestemmelsens annet ledd at én eller flere leverandører ikke kan fastsette eller søke å påvirke priser, rabatter eller avanser for avtakernes salg av varer eller tjenester. Forbudene omfatter også bindende og veiledende retningslinjer med innhold som nevnt i første og annet ledd, jf krll § 3-1 tredje ledd.

Krll § 3-4 forbyr sammenslutninger av ervervsdrivende selv å fastsette eller oppfordre til reguleringer som er nevnt blant annet i § 3-1. Det fremgår av lovens forarbeider at som sammenslutning må anses alle organisasjoner som går inn under betegnelser som forening, forbund, lag, laug, interesseorganisasjoner og liknende når disse ivaretar ervervsdrivendes interesser. (NOU 1991: 27 side 251). Konkurransetilsynet anser VVP som en sammenslutning i henhold til krll § 3-4.

Medlemmene av VVP er blitt enige om å fakturere et gebyr på 48 kroner ved førstehåndssalg av beredere til grossist. Gebyret vil bli fakturert på egen linje. I brev av 6. november 2000 som er sendt ut fra VVP til grossistene heter det at «produsentene er klar over at miljøgebyret må videreføres i de neste salgsledd, og av den grunn vil produsentene åpent oppgi beløpet...til installatørene. Miljøgebyret vil også fremgå av produsentenes prislister». (Kopi av brevet følger vedlagt). VVP har på telefon opplyst at det foreligger enighet om at gebyret skal overføres videre i salgskjeden slik at gebyret i siste omgang belastes sluttbruker av beredere.

Dermed vil medlemmene som er leverandører av varmtvannsberedere samarbeide om å synliggjøre og kalkulere inn et felles miljøgebyr på 48 kroner ved salg til grossistene. Dette skal skje gjennom en overvelting av gebyret i sin helhet på neste omsetningsledd. Et slikt samarbeid mellom medlemmene må anses som en samordning av hvordan miljøgebyret skal inngå i prisberegningen. Leverandørene legger også føringer på hvordan avtagerne skal forholde seg til gebyret, og søker således å påvirke prisene for avtagernes videresalg av varmtvannsberedere. Samordningen vil følgelig måtte anses å være i strid med både krll § 3-1 første og andre ledd, jf tredje ledd.

I brevet datert 6. november 2000 orienterer VVP om ordningen med miljøgebyr og hvordan ordningen skal gjennomføres. VVP har gjennom dette brevet til grossistene vært med på å oppfordre til en regulering i strid med krll § 3-1, og forholdet rammes av krll § 3-4.

Med hjemmel i krll § 3-9 kan Konkurransetilsynet gi dispensasjon fra lovens forbudsbe-stemmelser hvis minst ett av følgende vilkår er oppfylt:

- a) konkurransereguleringen innebærer at konkurransen i vedkommende marked forsterkes,
- b) det må forventes effektivitetsgevinster som mer enn oppveier tapet ved konkurransebegrensningen,
- c) konkurransereguleringen har liten konkurransemessig betydning, eller

d) det foreligger særlige hensyn.

Om vilkårene for dispensasjon er oppfylt må avgjøres ut fra en konkret vurdering av hvordan de aktuelle konkurransebegrensningene påvirker forholdene i det eller de berørte markeder. Nedenfor avgrenses først det relevante produktmarkedet og deretter avgrenses det tilhørende relevante geografiske markedet.

3. Det relevante marked

Det relevante produktmarked inkluderer de varer og/eller tjenester kjøperen anser som substituerbare med hensyn til dekningen av et bestemt behov. Med substituerbarhet menes i hvilken grad ulike produktvarianter kan dekke det samme behovet hos etterspørrene. Substituerbarheten kan måles ved krysspriselasiteter som angir i hvilken grad en konsument for sin behovstilfredsstillelse vil gå over til å etterspørre andre produkter dersom prisen på et produkt øker. Dette vil særlig avhenge av produktets egenskaper, bruksområde og pris.

Det er ethvert salg av varmtvannsberedere med kapasitet opp til 400 liter volum som skal belastes med et miljøgebyr på 48 kroner.

Etter det tilsynet forstår inkluderer dette de fleste varmtvannsberedere som produseres for bruk i ikke-industriell virksomhet. Ved utskiftning av varmtvannsbereder og oppføring av mindre bygg vil det i liten grad finnes alternativer til varmtvannsberedere. I enkelte tilfeller kan flere husstander gå sammen om fellesoppvarming av vann, og for denne gruppen av etterspørre kan et sentralanlegg være et alternativ til separate varmtvannsberedere. Tilsynet legger imidlertid til grunn at det er få etterspørre som kan velge fritt mellom egne varmt-vannsberedere og sentralanlegg.

På denne bakgrunn avgrenser Konkurransetilsynet det relevante produktmarked til alle varmtvannsberedere med kapasitet opp til 400 liter volum.

Det relevante geografiske marked omfatter det området hvor etterspørrene av varer og/eller tjenester i det relevante produktmarked foretar sine innkjøp. Normalt er transportkostnader den faktoren som har størst betydning for avgrensingen av det relevante geografiske marked. Høye transportkostnader i forhold til produktprisen tilsier at det geografiske marked er relativt lokalt.

Det området en etterspørre er villig til å søke i for å gjøre sine innkjøp vil variere ut fra hvilket produkt som skal handles og ut fra innkjøpets økonomiske omfang. Det vil være riktig å si at vi har flere relevante geografiske markeder for varmtvannsberedere i Norge. Tilbyderne er imidlertid i stor grad landsdekkende med flere lagre/utsalgssteder, og tilsynet har valgt å ikke avgrense de relevante geografiske markedene nærmere fordi den videre drøftingen i hovedsak vil være sammenfallende for alle disse markedene.

4. Konkurransetilsynets vurdering

§ 3-9 b) Det må forventes effektivitetsgevinster som mer enn oppveier tapet ved konkurransebegrensningen

Etter krrl § 3-9 bokstav b) kan Konkurransetilsynet gi dispensasjon dersom det må forventes effektivitetsgevinster som mer enn oppveier tapet ved en konkurransebegrensning.

VVP har begrunnet dispensasjonssøknaden med at en fast avgift som uten påslag passerer alle omsetningsledd; produsent - leverandør - grossist - detaljist - installatør - forbruker, blir enkel å administrere og derved vil gi rom for effektivitetsgevinster. Videre heter det at når produsentene har inngått individuelle avtaler med ett og samme gjenvinningselskap gjør det ordningen ytterligere rasjonell og kostnadseffektiv. Det hevdes at slike effekter i siste instans vil komme forbrukerne til gode.

Hvis alle produsenter av varmtvannsberedere inngår en avtale med et og samme selskap for gjenvinning av varmtvannsberedere vil dette kunne gi visse stordrift- og samdriftsfordeler f.eks. gjennom felles administrasjon.

En slik avtale vil imidlertid også kunne redusere konkurransen mellom aktuelle og potensielle gjenvinningsordninger. Redusert konkurranse vil kunne føre til at prisen for gjenvinning øker. En aktør som ikke er utsatt for konkurranse vil kunne ta en høyere pris for et produkt eller en tjeneste enn aktører som er utsatt for konkurranse. En monopolist kan selv fastsette sine priser på bakgrunn av de rådende etterspørselsforhold. Konkurrerende aktører uten markedsrett fastsetter på den annen side sine priser med utgangspunkt i egne kostnader. Videre vil en aktør som ikke er utsatt for konkurranse i mindre grad enn aktører som konkurrerer være presset til å redusere sine kostnader.

Det at alle produsenter av varmtvannsberedere inngår en avtale med et selskap for gjen-vinning av varmtvannsberedere vil også kunne redusere muligheten for etablering av en konkurrerende returordning. Redusert mulighet for etablering av en konkurrerende gjenvinningsordning, det vil si redusert potensiell konkurranse, vil kunne føre til at en aktør som ikke er utsatt for konkurranse tar høyere priser enn det aktøren ellers ville tatt.

Ved at aktører også konkurrerer om hvordan miljøgebyret skal dekkes inn øker sannsynligheten for at prisen på gjenvinning av varmtvannsberedere nærmer seg det som vil være samfunnsøkonomisk optimalt. En samfunnsøkonomisk optimal pris på et produkt eller en tjeneste er den prisen som gjenspeiler de faktiske kostnader ved å fremskaffe produktet eller tjenesten. I en situasjon med konkurranse er det mer sannsynlig at kjøperne av produktet eller tjenesten, i dette tilfellet varmtvannsberederen og gjenvinning av denne, vil bli stilt overfor de faktiske kostnader forbundet ved å fremskaffe produktet eller tjenesten.

Dersom miljøgebyrets størrelse ikke er i samsvar med de faktiske kostnader som er forbundet med returordningen vil dette kunne føre til en ineffektiv bruk av samfunnets ressurser. Et samfunnsøkonomisk tap oppstår når en forbruker med en betalingsvillighet som marginalt overstiger de faktiske kostnadene ved å fremskaffe produktet ikke får kjøpt det.

Det er derfor Konkurransetilsynets oppfatning at samordningen av miljøgebyret ikke vil medføre effektivitetsgevinster som mer enn oppveier tapet ved konkurransebegrensningen. Vilkårene for å innvilge dispensasjon etter krrl § 3-9 bokstav b) er dermed ikke oppfylt.

§ 3-9 a) Konkurransereguleringen innebærer at konkurransen i vedkommende marked forsterkes

Med hjemmel i krrl § 3-9 bokstav a) kan Konkurransetilsynet gi dispensasjon dersom en konkurranseregulering innebærer at konkurransen i vedkommende marked forsterkes.

Normalt vil konkurransen i et marked begrenses som følge av at en sentral bransjeforening samordner medlemmenes håndtering av et element i prisfastsettelsen. Særlig vil dette gjelde i et gjennomsliktig marked som det foreliggende hvor aktørenes priser er enkle å fastslå. En koordinering av miljøgebyret medfører ikke at konkurransen i dette markedet forsterkes.

Vilkårene for å innvilge dispensasjon etter § 3-9 bokstav a) er derfor ikke oppfylt.

§ 3-9 c) Konkurransereguleringen har liten konkurransemessig betydning

Det kan innvilges dispensasjon med hjemmel i krrl § 3-9 bokstav c) dersom en konkurranse-regulering har liten konkurransemessig betydning.

Det er antatt at markedet for varmtvannsberedere årlig avtar ca. 75 000 enheter til en gjennomsnittlig pris av 5 000 NOK. (Opplyst i telefonsamtale med VVP den 17. april 2001). Omsetningen beløper seg dermed til ca. 375 mill. NOK pr. år.

En samordning av hvordan miljøgebyret skal dekkes inn innebærer et prissamarbeid om deler av den samlede utsalgsprisen. Et slikt samarbeid har vanligvis mindre konkurransemessig betydning enn et samarbeid om hva samlet sluttpris skal være.

En priskoordinering anses normalt som mer konkurranseskadelig dess større andel deltagerne i prissamarbeidet har av det relevante markedet. VVPs medlemmer er aktører som i stor grad konkurrerer med hverandre i de samme markedene, typisk om de samme grossistene. VVP-medlemmene har til sammen [ ] Opplysningen er unntatt offentlighet etter offentlighetsloven § 5a, jf forvaltningsloven § 13 (1) nr. 2. % av markedet for varmtvannsberedere, hvor OSO Hotwater er den klart største med [ ] Opplysningen er unntatt offentlighet etter offentlighetsloven § 5a, jf forvaltningsloven § 13 (1) nr. 2. %. De resterende [ ] Opplysningen er unntatt offentlighet etter offentlighetsloven § 5a, jf forvaltningsloven § 13 (1) nr. 2. % av totalmarkedet er delt mellom Høiax på [ ] Opplysningen er unntatt offentlighet etter offentlighetsloven § 5a, jf forvaltningsloven § 13 (1) nr. 2. % og Møretank på Vestlandet samt Laguna i Trøndelag med til sammen [ ] Opplysningen er unntatt offentlighet etter offentlighetsloven § 5a, jf forvaltningsloven § 13 (1) nr. 2. %.

VVP må i så måte anees som en betydelig sammenslutning i markedet. På denne bakgrunn vil ethvert prissamarbeid kunne få stor konkurransemessig betydning selv om den koordinerte delen av prisen er liten sett i forhold til totalprisen for varmtvannsberedere.

Det følger av dette at vilkårene for å innvilge dispensasjon etter krrl § 3-9 bokstav c) ikke er til stede.

§ 3-9 d) Det foreligger særlige hensyn

Dersom det foreligger særlige hensyn som tilsier at dispensasjon bør innvilges, kan Konkurransetilsynet innvilge dispensasjon etter konkurranseloven § 3-9 bokstav d).

Bestemmelsen er ment å danne grunnlag for innvilgelse av dispensasjon hvor det foreligger helt spesielle omstendigheter som konkurranseloven ellers ikke tar hensyn til.

Tilsynet kan ikke se at det foreligger særlige hensyn som tilsier at det bør dispenseres fra lovens forbudsbestemmelser med hjemmel i krrl § 3-9 bokstav d).

5. Konkurransetilsynets konklusjon og vedtak

Konkurransetilsynet er kommet til at vilkårene for dispensasjon ikke er til stede.

På bakgrunn av ovennevnte vurdering fatter Konkurransetilsynet følgende vedtak:

VA og VVS Produsentenes søknad om dispensasjon fra konkurranseloven §§ 3-1 og 3-4 for å samordne miljøgebyrene til medlemmene og til sine avtakere avslås.

Vi gjør oppmerksom på at vedtaket kan påklages innen tre uker fra De har fått underretning om vedtaket. En eventuell klage skal stiles til Arbeids- og administrasjonsdepartementet, men sendes Konkurransetilsynet. (Se forvaltningsloven av 10. februar 1967 §§ 28, 29 og 32).

For øvrig vises til vedlagte skjema «Melding om rett til å klage over forvaltningsvedtak».

Til Deres orientering vedlegges også kopi av Konkurransetilsynets vedtak V2000-83 hvor Elektroforeningens søknad om en tilsvarende dispensasjon ble avslått.

[til toppen](#)